

כוחו של הדימוי : בעלי-חיים ויחסינו עמם בראי האמנות

קורס לקהל הרחב בהנחיית ד"ר אריאל צבל, 2019

פרטים טכניים

1. 6 מפגשים בני שלוש שעות אקדמיות כל אחד.
2. מיועד ל-12 עד 20 איש : אמנים מקצועיים או חובבים, מורים לאמנות וחובבי (צרכני) אמנות. לא נדרש ידע מוקדם.
3. ציוד הכרחי בכיתה : מחשב (כולל חיבור לאינטרנט), מקרן תקרה ומסך ; משטחים נוחים לרישום (רבע-חצי גיליון).
4. השיעורים כוללים משימות רישום/ציור שנועדו לתרגול ולפיתוח הרעיונות המוצגים בקורס. חלק מן התרגילים אפשר לבצע בכתב.
5. מנחה הקורס : ד"ר אריאל צבל, טל. 053-4284132, כתובת : רח' צלף 3, יבנה 8120003, אתר : <http://arieltsovel.com>

נושאים מרכזיים

1. אמנות קשה שפה : מדוע איש אינו יכול לגלות לך מה באמת מבטאת דמות החיה ביצירה שלפניך.
2. כדאי להיות יפה? מדוע יופי וסמליות אינם תמימים כפי שנדמה, וכיצד נחשפת האג'נדה הסמויה שלהם דווקא בייצוג האמנותי של חיות.
3. כבוד ודיקטטי או סתם מבולבל? אתגרים ביצירת אמנות מגויסת, והקשיים המיוחדים בהבעה אמנותית של חמלה ורצון טוב כלפי חיות.

מטרות הקורס

1. למקם את העיסוק האמנותי בחיות במסגרת היבטים כלליים יותר של האמנות.
2. לחשוף את תפקודה של האמנות במחשבתנו על חיות ובמעשינו כלפיהן.
3. להצביע על חשיבותן של חיות בעולם דרך ייצוגן באמנות ודרך הדרתן ממנה.
4. לאמנים : לאפיין יתרונות וחסרונות של גיוס האמנות בכלל ולטובת חיות בפרט.
5. למורים : לפתח כלי עבודה בסיסיים להתייחסות לחיות במסגרת שיעורי אמנות.

תוכנית המפגשים

1. אמנות והפעלת כוח גופני
 הקדמה : מבנה הקורס ומטלותיו.
תרגיל (אישי/קבוצתי)
 - ציור/כתיבת מתווה למיזם בעל ערך אמנותי שייפסל משיקולים מוסריים.
 - דיון : מה הפסדנו עקב פסילת המיזם והאם יש תחליפים קבילים למה שנפסל?
סדנה עיונית
 - הפעלת כוח גופני במישרין לעומת הפעלת כוח עקיפה.
 - פגיעה בבני-אדם למטרות אמנותיות : מהקמת מונומנטים ועד למיצגים.
 - פגיעה בחיות עבור האמנות, ובמה היא שונה (ולרוב גדולה יותר) מן הפגיעה בבני-אדם.
 - עימות הערכים בין הטוב והיפה, וסוגיית האוטונומיה של האמנות.
סיכום : בחינה מחדש של התרגיל ; השלכות על יצירה, על הוראה ועל צריכת אמנות.

2. השימוש בזולת כסמל
תרגיל (אישי/קבוצתי)
 - ציור/כתיבת מתווה לציור/צילום של חיה "בפני עצמה" ולא כסמל לתוכן זר.
 - דיון : מהם הקשיים ביצירת דימוי כזה?
סדנה עיונית
 - מה מסמלים בני-אדם באמנות הפלסטית, ומדוע נתפסים שימושים סמליים רבים בבני-אדם כפגיעה בתקינות הפוליטית?
 - מה מסמלות חיות באמנות הפלסטית, ומדוע השימוש הסמלי בחיות אינו נוטה לעורר כל התנגדות?
 - מה מסמלות חיות מתות ומעונות באמנות? על הניצול הסמלי כאימון לניצול ממשי.
סיכום : בחינה מחדש של התרגיל ; השלכות על יצירה, על הוראה ועל צריכת אמנות.

3. האסתטיזציה של הזולת
תרגיל (אישי/קבוצתי)
 - ציור מתווה של חיה ממין דמיוני וקביעת תבחינים ליופי ולכיעור של חיות ממין זה.
 - דיון : על מה מתבססים התבחינים ואילו תכונות נראות מתאימות לחיה היפה ולחיה המכוערת?
סדנה עיונית
 - יופי וכיעור ביצורים חיים : עד כמה ניתן להפרידו ממשמעות ביולוגית וסמלית?
 - יופי אנושי ויופי חייתי באמנות, והזיקה בין היופי ובין מידות טובות ורעות.
 - יופי אידיאלי, יופי פרטי וכבוד כלפי המודל.
 - הגוף כמושא להתעניינות אסתטית ועיונית : גופים כדגמים קישוטיים וכמושא לחקירה פורמליסטית.
סיכום : בחינה מחדש של התרגיל ; השלכות על יצירה, על הוראה ועל צריכת אמנות.

4. "חיות רעות"
תרגיל (אישי/קבוצתי)
 - ציור מתווה של יצור-כלאיים דמיוני בין אדם וחיה ממין אחר.
 - דיון : מה הרוויח והפסיד כל אחד מן הצדדים שהוכלאו מבחינת תדמיתו בעיני הצופה הסביר?
סדנה עיונית
 - החייתה (אנימליזציה) של בני-אדם כאמצעי לכיעורם, להשמצתם ולשלילת כבודם.
 - האם יש באמנות החייתה שמשמעותה חיובית?
 - "חיות רעות" כישויות סמליות.
 - האם יש באמנות חיות רעות (ואם כן, כיצד קשור ייצוגן האמנותי ליחס אל החיות הממשיות) או שיש רק חייתיות רעה?
סיכום : בחינה מחדש של התרגיל ; השלכות על יצירה, על הוראה ועל צריכת אמנות.

5. אינטימיות
תרגיל (אישי)
 - ציור הדדי בין משתתפי הקורס.
 - דיון: מהו טיב התקשורת שנוצר בעת הציור בין "הציירים" וה"דוגמנים", ועד כמה הופעלו שליטה ושיתוף-פעולה?
סדנה עיונית
 - חיות כמודלים לא-צייטניים ושיטות להתגבר על כך.
 - ציור חיות כמומחיות מיוחדת (ז'אנר) והשלכותיה של המומחיות על היכולת לייצגן באינדיבידואלים.
 - ייצוג חזותי של חיות כאינדיבידואלים וחשיבותו של הקשר האישי עמן בגישה זו לייצוגן.
סיכום: בחינה מחדש של התרגיל; השלכות על יצירה, על הוראה ועל צריכת אמנות.
6. אמנות מגויסת
תרגיל (אישי/קבוצתי)
 - ציור/כתיבת מתווה למיזם אמנותי שמטרתו לשפר את התנהגותם של בני-אדם כלפי חיות מסוימות.
 - דיון: האם האפקטיביות המעשית של המיזם באה על חשבון ערכו האמנותי, וכיצד אפשר לרכך את הסתירה?
סדנה עיונית
 - אמנות מגויסת מטעם הממסד לעומת אמנות מגויסת למטרה חתרנית.
 - חתרנות ודידקטיות הולכות יד ביד: מדוע קשה ליצור אמנות "גבוהה" חתרנית במיוחד.
 - האם בעולם שנהוג בו ניצול חיות ממוסד נדונה אמנות חתרנית להיות שטחית ודידקטית?
סיכום: בחינה מחדש של התרגיל; השלכות על יצירה, על הוראה ועל צריכת אמנות.

רשימת מקורות

מקורות מוצעים לקריאה לפי סדר השיעורים.

למפגש 1 (אמנות והפעלת כוח גופני)

בין האמנים שיוזכרו:

Joseph Beuys, Robert Rauschenberg, מנשה קדישמן, Jannis Kounellis, Damien Hirst, Maurizio Cattelan, Ondrej Brody and Kristofer Paetau, Katinka Simons

צבל, אריאל. "הקדמה לאנתולוגיה: בשר ודם." בתוך: **בשר ודם**, בעריכת רפי אתגר, אריאל צבל ועינת אופיר, עמ' 15-23. ירושלים: מוזיאון על התפר, פברואר 2013. עמ' 20-21.

[Art – Animals Killed/Used in the Name of Art](#). Occupy for Animals! Accessed March 17, 2018.

למפגש 2 (השימוש בזולת כסמל)

בין האמנים שיוזכרו:

Vittore Carpaccio, Pieter Aertsen, Joachim Beuckelaer, Jean I. I. G. Grandville, מנשה צאי-גוי-צ'יאנג, Art Spiegelman, Jamie Wyeth, קדישמן

כהן, סימונה. "[חיות כסמלים מוסווים באמנות הרנסאנס: ציור 'האביר' של קרפאצ'ו](#)". **חיות וחברה** 39 (יוני 2009): 49-60.

שורק, גל. "[המשמעות הסמלית והנפשית של בעלי החיים](#)". **חיות וחברה** 18 (אביב 2002).

למפגש 3 (האסתטיזציה של הזולת)

בין האמנים שיוזכרו :

Frans Snyder, Melchior d'Hondecoeter, איטו ג'קוצ'יו, Constant Troyon, Charles Jacque, Franz Marc, William Wegman, רקפת כנען

בייקר, סטיב. "לראות את החיה." בתוך: **בשר ודם**, בעריכת רפי אתגר, אריאל צבל ועינת אופיר, עמ' 67-73. ירושלים: מוזיאון על התפר, פברואר 2013.

וולף, נעמי. **מיתוס היופי: על השימוש בייצוגים של יופי נגד נשים**. תרגמו דרור פימנטל וחנה נוה. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, 2004. עמ' 18-26.

למפגש 4 ("חיות רעות")

בין האמנים שיוזכרו :

Heinrich Aldegrever, Hieronymus Bosch, Abraham Hondius, Francisco Goya, Henri J. F. Rousseau, Max Ernst, Patricia Piccinini, אסי משולם, ROA

דוויק, דניאלה. "חיות בלוש מפלצתי בגיאוגרפיה היוונית העתיקה." בתוך **בני-אדם וחיות אחרות באספקלריה היסטורית**, בעריכת בנימין ארבל, יוסף טרקל וסופיה מנשה, עמ' 49-64. ירושלים: כרמל, 2007.

Mundkur, Balaji. "Human Animality, the Mental Imagery of Fear, and Religiosity." In *What is an Animal?*, edited by Tim Ingold, 141-184 (chap. 11). London and New York: Routledge, 1988. Pp. 162-177.

למפגש 5 (אינטימיות)

בין האמנים שיוזכרו :

Albrecht Dürer, George Stubbs, Edwin Henry Landseer, Briton Riviere, Heinrich von Zügel, Carolee Schneemann, William Wegman, Jamie Wyeth

Cott, Emma. "[William Wegman's Wilderness](#)." *The New York Times*. 2012. Video, 05: 22 minutes.

Goodeve, Thyrza Nichols. "'[The Cat Is My Medium](#)': Notes on the Writing and Art of Carolee Schneemann." *Art Journal* (Spring 2015).

למפגש 6 (אמנות מגויסת)

בין האמנים שיוזכרו :

William Hogarth, נתן רפופורט, Sue Coe, צאי גו-צ'יאנג, Dan Witz, דינה שנהב, Banksy, קרן גלר, Katinka Simons

אריאל-הורוביץ, דנה. "**במקום סיכום: מה בין אמנות, פוליטיקה ודיקטטורה?**" בתוך **אמנות ורודנות: אוואנגרד ואמנות מגויסת במשטרים טוטליטריים**. אוניברסיטת תל-אביב, 2008.

מוף, שנטל. "**אקטיביזם אמנותי ומרחבים אוניסטיים**." תרגמה מאיה שמעוני. **בצלאל 3** (מאי 2016).